

## Pál-Antal Sándor

### Kié volt Marosvásárhely első pecsétje?

Az 1616. április 29-én kelt kiváltságlevélben Bethlen Gábor nemcsak szabad királyi városi rangot és új nevet adott városunknak (ekkor lett Székelyvásárhelyből Marosvásárhely), hanem címert és hiteles pecséthasználati jogot is. Amikor a kiváltságlevélben, azt írja, hogy a használhatja régebbi pecsétjét, tulajdonképpen megerősíti a korábbi joggyakorlatot. De a pecsét leírása csak részben azonos az azelőttivel.

Kutatásaink során több olyan oklevelére bukkantam, amelyeket a városi tanács egy különös pecséttel hitelesített. Különösnek azért tartom, mert annak köriratán nem a város neve (oppidum Siculorum), hanem a három rendből álló székely nemzet megnevezése (*Arma trium generum Siculorum*) olvasható. Ezért felvetődik a kérdés, hogy az a pecsét valóban a városé volt, vagy a székely nemzeté?

Székelyföld legrégebbi címeres pecsétje a székely nemzeté. A régi székely címer és pecsét története, adatok hiányában, részleteiben máig tisztázatlan. Ismeretlen használatának kezdete, de története is. A történetírás – eléggé meggyőző adatok hiányában – úgy tartja, hogy a régi székely címert 1437-ig használták, amikor Luxemburgi Zsigmond újat, a napot és a holdat adományozta a székelyeknek hálából, amiért hűségesen védték az ország határát. A címer változás a címeres pecsét kicserélését is kellett jelentse, ha egyáltalán létezett az a 15. században. E tényre bizonyítékok hiányában csak feltételezésként tekinthetünk.

A székelyek régi címerével és ehhez kapcsolódóan régi pecsétjével a történetírók a 18. században kezdtek foglalkozni. 1702-ben Lakatos István csíki főesperes és kozmási plébános ír a régi székely címerről a kéziratban maradt *Székelyföld* leírásában. A pecsétről, amint írásából kihámozható konkrétan nem beszél, hanem a jelképekről beszél. Ezekkel kapcsolatos tájékoztatójában megtudhatjuk, hogy a székely nemzet ősi jelvényét (*insigne*), amelyen vassal megerősített (vagyis páncélos) kar, mely egyenes kardot tart, rajta egy korona, egy szív és egy medvefej látható, Székelyudvarhelyen őrzik.

Timon Sámuel jezsuita szerzetes 1754-ben megjelent munkájában azt írja, hogy az *Arma trium generum Siculorum* köriratú pecsét belsejében páncélos kéz szívet átdöfő kardot tart, és már 1500 körül létezett, és inkább Háromszéket jelképezi, mint az egész székely nemzetet.

Palma Ferenc Károly jezsuita szerzetes, kalocsai kanonok és címzetes püspök egy másik pecsétről tesz említést. Leírása szerint a székelyek régi pecsétjét 1437-ig használták, körirata: *Arma trium generum Schytulorum*, jelképei pedig vértezett emberi kézben tartott koronát, szívet és medvefejet átdöfő kard.

Benkő József az 1778-ban megjelent Erdély leírásában, valószínűleg Timontól értesülve írja, hogy nemrégiben napvilágra került egy 1500 körül készített *Arma trium generum Siculorum* köriratú pecsétnyomó, amely a következő jelképeket tartalmazza: szablyát tartó kéz, szablyán átdöfött szívvel. Magyarázatot is fűz hozzá, de véleménye nem egyezik a Timonéval. Szerinte a három nemzetség székelyein, nem a sepsi, kézdi és orbai széki székelyeket kell érteni, hanem a három székely rendet.

Dugonics András piarista szerzetes történetíró ismertetése a fennebb említett Parmaéhoz hasonló. A régi székely címer kapcsán ő is a régi pecsétre hivatkozik újabb adatokkal kiegészítve azt, anélkül, hogy a lényegen változtatott volna. „A székelységnek régi czímeréről ezeket mondja nagyajtai Cserey Farkas: hogy 1437-ig egy páncélos kezét hordozott a pajzs, a kézben egy kard vala, a kardnak közepe táján egy medvefő és szív vala, a kardnak hegyén a korona. Ezt a legrégebbi pecsétet a maga szemével látta, és kezébe fogta azon említett úr, melynek kerületén e vala az írás: *Arma trium generum Scythulorum*, azaz: czímere az három nemű székelyeknek.” Kiegészítésként megmagyarázza, hogy 1437-ben miért változtatta meg azt Zsigmond király. (Mert mind a törökök ellen, mind a parasztok föltámadásában szorgalmasan vigyáztak, ennek jeléül kapták a napot és a holdat, melyek hasonlóképpen az egekben vigyáztak.)

Egy félévszázaddal később ismét terítékre kerül a régi székely címer és az ettől elválaszthatatlan régi pecsét. Felelevenítői Jakab Elek, Hattyuffy Dezső és később ifj. Biás István, akik újra napirendre tűzték a székelység történeti szimbólumainak a kérdését. Sajnos, mindenik Dugonics írásából ihletődött anélkül, hogy valamivel bővítette volna az addigi ismereteket. Biás írása végén még elmarasztalja Nyáry Albertet és Bárczay Oszkár magyar heraldikusokat, mert nem foglalkoztak a régi székely címerrel.

A fennebb ismertett írások alapján kétségtelen, hogy létezett régi székely címer, amelynek leírása a 18. században még meglévő pecsét alapján történt. De megoldatlan maradt az a kérdés, hogy egy vagy két pecsét létezett, és mindkettő a székely nemzeté volt-e? Hiszen egyesek karddal átszúrt szívről beszélnek, mások szívet, medvefőt és koronát (vagy koronát, szívet és medvefőt) átszúró kardról.

A köriratban is van különbség. Egy helyen „Siculorum”, máshol „Scythulorum” (székely, valamint szkíta vagy szittya) nemzetség, illetve népnév szerepel. Így önkéntelenül is felvetődik a kérdés, hogy helyes vagy pontatlan olvasatokkal állunk szemben. Ha két különböző pecsétről van szó, akkor a leírások megfelelnek a valóságnak, de ha egyről kétféleképpen szólnak a feljegyzések, akkor azok egy része pontatlan, vagyis téves. Ha csak a pecsétek köriratait vesszük tekintetbe, akkor elfogadhatónak tűnik, hogy csak egyetlen pecsétnyomóról van szó,

hiszen az eltérés néhány betűs csupán, ami felületes olvasat eredménye is lehet. De ha a mezőben található jelképeket nézzük, az eltérés már nagyobb. Az egyikén nincs medvefej és korona, míg a másikon – a Dugonics révén ismertté váltan – ott található a régi székely címer minden jelképe. Sajnos, ennek a pecsétnek nemcsak a nyomója – amelyet Lakatos István Székelyudvarhelyen őrzöttként említ – nem maradt fenn, hanem egyetlen lenyomata sem ismeretes. Emiatt erről a pecsétváltozatról csak említést tehetünk.

A medvefej és korona nélküli régi címeres pecsét utólagos bizonyosságot éppen Marosvásárhellyel kapcsolatosan nyert. Igaz, hogy időközben a pecsétnyomó eltűnt, de létét és használatát bizonyító nyomai megmaradtak városunk 1564–1610 közötti időszakban kiadott iratán. Az általunk talált pecsétlenyomatok körirata: „ARMA TRIVM GENERVM SICULORVM”., a pecsétmezőben *egy páncélos kar, kezében egy szívet átszúró kivont szablya*. A pecsétlenyomat alakja kerek, 28 mm átmérőjű, a köriraton belől a pecsétmezőben elhelyezett pajzson az említett címerjelek láthatók. A pecsétlenyomatokból nem tűnik ki, hogy a kardon az átszúrt szív mellett medvefej is volna. (...)

---

In *Népújság*, 2015. március 15. (Kie Marosvásárhely első pecsétje? - részlet)